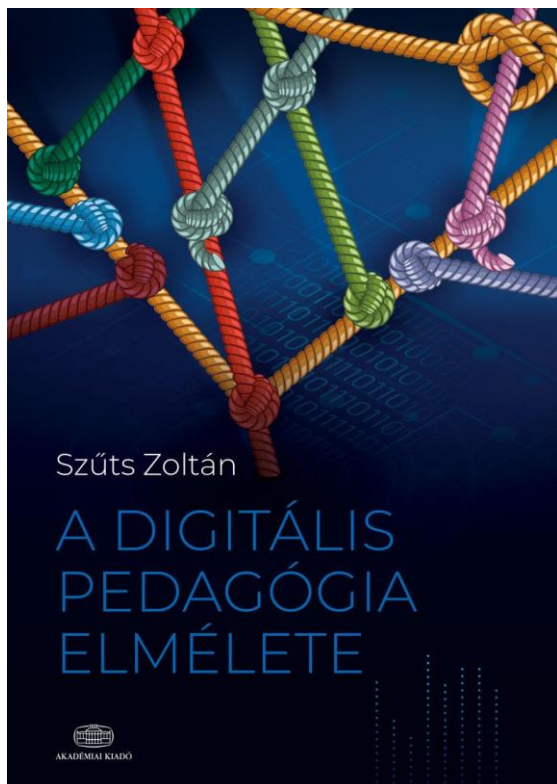

NAGY Katalin

A digitális gondolat kísérletek nagykönyve

Szemle Szűts Zoltán: A digitális pedagógia elmélete című, az Akadémiai Kiadó gondozásában megjelent könyvéről

Szűts Zoltán *A digitális pedagógia elmélete* című kötete az Akadémiai Kiadó gondozásában jelent meg 2020 decemberében, elektronikus és nyomtatott formában. Szomorú tény, hogy a kötet aktualitását leginkább a koronavírus járvány adja, mely alatt Magyarországon is elrendelték a tantermen kívüli digitális oktatási munkarendet. A szerző reflektál erre a tényre, leszögezi azonban, hogy a kényszerű lépésként a tavaszi időszakban a teljes közoktatásban, ősszel pedig a középiskolákban bevezetett távoktatás nem a digitális pedagógia elméleti keretszerezébe illeszkedően történt. Éppen ezért csak egy rövid kitérőt szentel a kérdésnek akkor, amikor a távoktatás módszertanáról értekezik. Leszögezi, hogy a járvány idején a cél egyértelműen az volt, hogy érvényes maradjon a tanulók fél éve, a lehetőség szerint minél több ismeretet sajátítsanak el, illetve a tavaszi teljes lezárásból tanulva a kormányzat számára az emberi életek mentése mellett a gazdaság életben tartása volt a prioritás. Ezt pedig csak úgy lehetett megoldani, hogy az önirányított tanulásra még nem képes tanulókat nem

tartja otthon, mert akkor szülői támogatásra lett volna szükségük. A távoktatás a gyakorlatban azt jelentette, hogy az egyes intézmények saját oktatási reflexeket, módszereket és módszertanokat alakítottak ki, melyek részben a már bevezetett jó gyakorlatokra épültek, többségében azonban nem egy egységes sémára épültek, ami véleményem szerint tovább súlyosbította a szakadékat az egyes iskolák, iskolatípusok és ez által a gyermekek között.

Úgy vélem, hogy azok a pedagógusok, akik elolvassák a most bemutatott kötetet, olyan stabil elméleti alapot kapnak, mely segít áttekinteni a digitális pedagógia keretrendszerét, megismerni az előnyeit és esetleges hátrányait, és segít azonosítani a kihívásait. Ilyen tudással felvértezve pedig a jelenlegi rendkívüli helyzetben is várhatóan hatékonyabban tudják szervezni oktatási feladataikat, a tanulás-tanítási folyamatokat.

A mintegy 300 oldalas kötet célcsoportja elsősorban a pedagógusképzésben résztvevők, illetve a gyakorló pedagógusok, de egészen biztosan haszonnal forgathatják majd a munkát a doktori iskolákban a digitális pedagógia témakörével foglalkozók is. Mivel a szerző által használt nyelvezet érhető a szakmailag nem beavatottak számára is, számukra is ajánlott munka. A szöveg stílusa egyébként követi Szűts első két munkájának hagyományait, mondatai időnként körmönfontak, többszörösen összetettek és díszítettek, de tudjuk ezt be a szerzői írói örökségének, és nézzük el neki. Ha már itt, tartunk, röviden érdemes kitérni a szerző személyére is, a könyvben közölt életrajza szerint Szűts Zoltán média-, digitálispedagógia- és információstársadalom-kutató. 2020-tól Eszterházy Károly Egyetem docense és a Digitális Kultúra Tanszék vezetője. Az ELTE-n doktorált irodalomtudományból és habilitált szociológiából, az EKE-n doktorált neveléstudományból. Az MTA–BME Nyitott Tananyagfejlesztés Kutatócsoport tagja. A kötet írása közben felhasznált irodalmakat áttanulmányozva kiderül, hogy a digitális pedagógia tudományterületéhez a hypertextuális irodalom, később az online

média és internetes kommunikáció, majd az információs társadalom területén végzett kutatásai, de leginkább elmélet alkotásai és gondolat kísérletei vezették. A Szabad Piac és a Közélet folyóiratok felelős szerkesztője, a Journal of Applied Technical and Educational Sciences, illetve a Létünk szerkesztőbizottságának tagja. Több mint húsz cikke a WOS és SCOPUS által indexelt, és már két átfogó, sokat idézett monográfiát jegyez. Az egyik *A világháló metaforái* (2013), a másik az *Online* (2018). Karrierjének egyik fontos állomása a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Műszaki Pedagógia Tanszékéhez kötődik, melynek docense, és így kollégám volt. A tanszéken egy olyan aktív szellemi műhellyel ismerkedhetett meg, melynek vezetője Benedek András, akinek szerkesztésében jelentek meg a *Digitális pedagógia* (2008), illetve a *Digitális pedagógia* (2013) című úttörő munkák a Typotex kiadónál, melyek a hazai elektronikus tanulásról szóló diskurzus alapmunkái.

De vizsgáljuk most meg közelebbről is a könyvet. A munka szakmai lektorai Komenczi Bertalan és Csepeli György voltak, akik Benedek András vagy éppen Kis-Tóth Lajos mellett a hazai digitális oktatás sokat idézett, iskolateremtő szakemberei. A digitális pedagógia elmélete kötet 6 fejezetből áll, melyek alfejezetekre vannak bontva. Némely címe egyébként igen meglepő: *Van-e tanár ebben az osztályban?; Az internet mint a digitalizáció trójai falova; Szellem a gépben; vagy éppen A könyvtártól a hálózati emberig.*

A kötet egyik legnagyobb erénye, hogy azt az álláspontot képviseli, miszerint a kísérletezés kora véget ért, a digitális pedagógiának meg kell alkotnia a maga elméleti keretrendszerét, melyben egyaránt helyet kap a pozitív, az oktatás hatékonyságát növelő elemek hangsúlyozása, ugyanakkor objektívan megközelítve a témát, nem marad el a negatív, az oktatás hatékonyságát éppen, hogy csökkentő elemek azonosítása sem. Ráadásul a neveléstudománynak már nincs sok ideje rá, hiszen lehagyta az élet számos területe, többek között a gazdaság, kereskedelem, sőt a közigazgatás is. Szűts a kettőségről, a pozitív és negatív hatások egyensúlyáról a következőképpen ír: „nem titkolt szándékunk megtalálni az egyensúlyt a technooptimizmus és -pesszimizmus között. Ezért azonosítjuk a kihívásokat és veszélyeket is, miközben lándzsát törünk a tudatos digitálistechnológia-használat jól azonosítható előnyei és az oktatás digitalizációja mellett” (Szűts 2020: 15). Az idézet kapcsán elsőre talán meglepőnek tűnik a többes szám használata, azonban ez személytelenebbé, általános érvényűbbé teszi a szöveget. Munkájának kiindulópontja, miszerint: „A digitális pedagógia elméleti keretére különösen igaznak kell lennie, hogy mérlegelés jellemzi, amely meghatározza, mikor kell használni a digitális technológiát az oktatásban, és mikor nem. Ezt a szemléletet csak a megfelelő történeti és elméleti beágyazottság ismeretében lehet kialakítani. Kialakítása során figyelembe kell venni az eszközök és formátumok elavulását és a technológia rapid fejlődését, a tanulók digitális kompetenciáit és folyamatosan változó tartalomfogyasztási szokásait, előtérbe kell helyezni az oktatási céloknak megfelelő, tudatos digitálistechnológia- használatot, végül pedig a módszertani javaslatokat általános érvénnyel kell megfogalmazni.” (Szűts, 2020: 35).

Szűts azt állítja, hogy olyan pedagógiai gondolkodásmódra van szükség, melynek alapja az, hogy a technológia már nem az oktatás eszközei közé tartozik, hanem egy új szemléletet képvisel, „amely meghatározza a tanítás és tanulás folyamatát és új, hatékony, az információs társadalom természetéhez igazadó, a munka világára is alapozó munkaformákhoz vezet.” (Szűts, 2020: 35). Ez a gondolkodásmód – az ív, mely a szabadidő eltöltése, a tanulás és a munka világa hármását összefűzi – jellemzi a munkát. Az elképzelés, miszerint a három szféra határai összeecsúsztak Benedek András munkáinak is középpontjában van, és Szűts számos helyen idézi Benedeket, többek között a digitális pedagógia definiálásánál, aki szerint a digitális pedagógia olyan hagyományos vagy konstruktív pedagógiai, vagyis tanítási és tanulási módszer, amely során a pedagógus és a tanuló is számítógépet, informatikai eszközt is használ. Szűts egyébként egy saját definíciót is közöl: „a digitális pedagógia az információs társadalomba beágyazott osztálytermi vagy távoktatási módszertanok, gondolkodásmódok, szervezési folyamatok és munkaformák egysége, amelyben a tanítási és tanulási folyamat infokommunikációs eszközökre, képernyőkre, adatbázisokra és digitális tartalmakra épül.” (Szűts, 2020: 25).

Szűts generációjának digitális pedagógia kutatói alapvetően az IKT oktatási használatára fókuszálnak és konkrét eszközök vagy alkalmazások képességeit mutatják be és kutatásaikat a technológia vagy a

pedagógia területéről indítják. Szűts ezzel szemben új, interdiszciplináris szemléletet képvisel. Egyszerre vesz figyelembe pedagógiai, kommunikációs, kulturális és szociológiai tényezőket. Azt állítja ugyanis, hogy a tanulók figyelmét, tanulási stílusát az online kommunikáció és média rutinjai határozzák meg, és ezt figyelembe kell venni a módszertanok és a tananyag kiválasztásánál. A tananyag kapcsán fontos megjegyezni, hogy a kérdéskörével a szerző csak érintőlegesen foglalkozik, azt állítja ugyanis, a curriculum témaköre csak annyiban érintett a digitális pedagógiában, hogy figyelembe kell venni a nyitott tananyag szerkesztés módszerét, mely a Web 2.0 környezetében valósul meg, és az MTA-BME OCD kutatócsoporton belül ő maga is kutatja.

Szűts munkájának középpontjában a pedagógiai háromszögből elsőre meglepő módon nem a tanuló, hanem a tanár áll. Ami másodsorra már nem annyira meglepő, hiszen célja, hogy a tanárképzésben használják a munkáját. A tanár szerepeinek kiterjesztésére fókuszál, miközben beemel a diskurzusba egy elfeledett elemet, az osztálytermet. Munkájának egyik fókuszpontja az osztályterem augmentálása mind a valós, mind az online térben. Ezt szolgálja ugyanis a digitális technológia tudatos használata. A tudatosságra, mind alapkövetelményre történő hivatkozás végigkíséri az egész munkát.

Végezetül térjünk ki a kötet fő mondanivalójára. Eszerint a digitális pedagógia fő pozitívuma, hogy „támogatja a tanulók kreativitását és a bennük rejlő képességek kibontakozását; segít szélesebb skálán és gyorsabban ismereteket szerezni; hatékonyabb együttműködést alakít ki horizontálisan, a társakkal; [...] arra biztatja a tanulókat, hogy ne féljenek hibázni; támogatja, hogy [...] könnyebben fejlesztőkké válhatnak, nagyobb fokú önállóságra neveli őket.” Ugyanakkor a „negatív hatások közé tartozik a digitális demencia fellépése, amely az ismeretek elraktározásának hiányából fakad, a figyelemzavar, az állandó jutalmazási kényszer, amely a tanárokkal szemben teljesíthetetlen elvárássá fejlődhet, a leegyszerűsítő gondolkodás, csupán a címszavakat kereső magatartás vagy éppen a társas kapcsolatok leépülése.”

Úgy gondolom, hogy Szűts Zoltán most megjelent monográfiája összetettsége, szemléletmódja, interdiszciplináris megközelítése és eredetisége révén alkalmas arra, hogy a digitális pedagógia oktatásának egyik alapműve legyen. Javasolnám a szerzőnek, hogy egy következő, bővített kiadásban térjen ki részletesebben a didaktikai háromszög másik két elemére, a tananyagra és a tanulókra. Az utóbbiak esetében fontos lenne rámutatni, hogyan változtak meg a tanulási szokások, és milyen pedagógiai válaszokat kell adni rájuk. Sok pedagógus számára ilyen vonalvezető a mindennapi munkáját könnyítené meg.

Felhasznált szakirodalom

- Benedek András (szerk., 2008): *Digitális pedagógia*. Typotex, Budapest.
- Benedek András (szerk., 2013): *Digitális pedagógia 2.0*. Typotex, Budapest.
- Szűts Zoltán (2013): *A világháló metaforái*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Szűts Zoltán (2018): *Online*. Wolters Kluwer, Budapest.
- Szűts Zoltán (2020): *A digitális pedagógia elmélete*. Akadémiai Kiadó, Budapest.